

מזכרת
מלכה

על רקע פריחת האביב בחצר הבית

מזכרת

דברים זו

קמה במידה רבה מאליה.

מלכה

טיפחה באהבה רבה ובמו ידיה, בין השאר, גם את הגינה אשר סביב לבית;
כך נהגה כל השנים כאילו היא הייתה ההמשך הטבעי של חדרי המגורים עצמם.
יועד ביקש לשמור, ולו חלק מפריחתה בשיאה, והרבה לצלם אותה.
לקבוצה של צילומיו צירפנו מעט תמונות שנזדמנו של מלכה עם ההורים,
בגן הילדים, בית הספר היסודי וימי הנוער בנהלל.
שאר התמונות -- כמיקבץ אקראי שבכוונה תחילה --
לקוחות מחיינו המשותפים להם זכינו,
שישים ושש שנים ויותר, והמשפחה.

יבואו על הברכה הכותבים שתרמו למזכרת;

על דבריהם שמלב אל לב;

והם -- לפי הסדר הגרפי בהדפסה --

איציק (יצחק) רותם, יובל קדוש, רותי ואילת אלמגור,
אלינוער שביט, מוטי וענת לניאדו, זהר בצר, אוריאל בן עמי,
דליה חן, נילי ואיתי ישראלי, מיה, יועד ואמוץ.

על סיועם להוצאת מזכרת זו מן הכוח אל הפועל תודה מיוחדת:
לאיציק (יצחק) רותם, דפוס הגליל עפולה, ואוריאל בן עמי.

דוד

ממלכת הצניעות

באחד האתמולים	היית
היית החברה היפה שלי.	היית חברה פשוטה שלי
גדלתי לצידך	כך אמרתי וכך אומר
השנים היו טובות באור ליבך	לדברים טובים, אין סוף
חוויית בינה, אושר פשוט.	מוגדר.
בין פרחי גינה	שובל געגוע זרוע בתלמי
היית	כוכבים
היית חברה נאמנה שלי	דברים שאוהבים משחררים
ראית אותי ואני ראיתי אותך	עופי לך ציפור, לבנת נוצה
זיכרון ברור, חי, צח.	על כנפי השכינה.
רוח קלילה מנשבת בעומק	הביאי את השלום והברכה
עמק זרוע אל	וכשרוח קלילה מנשבת
מזכירה לי נועם יקירתי.	בין צמרות הלב, תזכרי
ממלכת הצניעה והחמלה	אני אותך אוהב.
בממלכת דוד העניו	את מה שהענקת לי אפזר
מלאכי גולן, מורים דרך	דברים טובים,
צל של שפיות, שכונת הטוב	צריך לדעת לשחרר.
מדלת לדלת	היית
עולם קרוב.	ועדיין.

יובל קדוש

חיוך שכולו חוכמה והקפדה הנדרשת

דוד יקר, לצערנו לא הצלחנו להגיע אליך ולנחמך בעל פה. רק פחות מחודשיים חלפו מיום שנפגשנו בירושלים ב"תמול שלשום" לרגל השקת ספרו של אוריאל, לאחר שלא התראינו עשרות שנים. הפגישה הייתה מרגשת עד מאוד. מלכה נראתה נפלא, זכרה פרטי פרטים מימי ילדותנו, והשיחה קלחה, כאילו לא חלפו עשרות שנים מיום שהתראינו בפעם האחרונה. הבטחנו לבוא לבקר אתכם בנהלל, וחשנו שמלכה מזרזת אותנו, כאילו אצה הדרך. והנה לא יצאו שבועות אחדים ונדע לנו על האירוע המוחי שלקתה בו. ואולם שאבנו עידוד מתיאור מצבה, וקיוונו שתשוב לאיתנה. ואז באה הידיעה העצובה כל כך שהיא איננה עוד. בביתנו שבו מורים והוראה היו לחם חוק, מלכה הייתה שם דבר. בזכות היותה המחנכת האהובה של חגי הערכנו אותה כולנו עד מאוד. כששלח אלינו לפני ימים אחדים אוריאל את התמונות שבהן היא ניצבת בראש כיתתה, נזכרנו בדמותה המחייכת. חיוך שכולו חכמה, טוב, ועם זה ניבטת ממנו מידת ההקפדה הנדרשת ממורה טובה, מחנכת נפלאה, היודעת למזג את הקשב וההבנה עם הסמכות והמקצועיות. אין ספק שהאבדה קשה לכל מקורביה של מלכה, ויותר מכל - לכם, משפחתה האהובה. אנחנו מלוות אותך, דוד, את הבנים, הנכדים והנינה, בהערכה ובאהבה רבה, ומבטיחות לקיים את בקשתה של מלכה ולבוא לביקור בנהלל, עתירת זיכרונות הילדות והנעורים. אתך באבלך הכבד.

רותי ואילת אלמגור

מלכה גולן (מורתי) כפי שאני שמח לזכור

הגעתי לכיתה של מלכה בסוף שנת 1964, לכתה ג' בבית הספר היסודי בנהלל. בשנה זו כל משפחתי עברה למושב כפר ברוך. הקליטה עבורי היתה לא פשוטה ודי מורכבת: שפה במבטא מזרחי כבד.

פתאום להתערות בין ילדים משכבות אוכלוסיה מושבית חקלאית וכלכלית אחרת לחלוטין מאשר הורגלתי אליה ואני בכלל נולדתי ברוסיה בשנת 1956. כן הייתי הילד הצעיר בכיתה! וכאן בחיי שלי נכנסת לתמונה מלכה גולן, המורה הדגולה. הלשונאית, הקפדנית, אשת העברית הרהוטה, אשר כבר רבות, בכל הזדמנויות, נאמר על מעלותיה אלה!

אני, הילד מכפר ברוך, זוכר אשה קטנה, שיער שחור, עיניים טובות עם לב ענק מיוחד. נדיב ללא גבולות! וחשוב לי מאד, אפילו חורה ומציק לי, כי גם בעת הלוויה של האשה הנפלאה הזו, לא נאמר ולו מישפט אחד על כך!

אני זוכר מלכה אשר יושבת עימי לאחר הלימודים ובהפסקות ומלמדת, עוזרת, משפרת את העברית. את המבטא המצחיק שלי. את הרייש הכבדה והכל תמיד בשיא הרצינות, בשיא ההשקעה!

אני זוכר מלכה אשר שולחת אותי למשימות שונות - ואז מניחה לי בתיק ארוחת עשר, אשר טרחה להכין בחדר המורים, או אולי עוד בביתה לפני הלימודים. אני זוכר מלכה, אשר מתעניינת כמעט מידי יום, על המצב בביתי. אני זוכר מלכה אשר בימי שישי לאחר שיעור חברה, מגישה לי שקית עם בגדים או נעלי יגואר חדשים. מתנצלת ומסבירה כי קנתה לילדיה ולא מתאימים למידתם ואפילו לא לבשו ולו פעם אחת! ולי, בכלל היו בגדים מיד שנייה, אשר זכינו לקבל מעליית הנוער! ואני, למרות גילי הצעיר מודע מאוד וברור לי, כי נסעה לקנותם במיוחד עבורי!!!

אני זוכר מלכה, אשר קוראת לילדים מהכיתה ומורה להם בעדינותה המובהקת, כי יזמינו אותי להתארח בביתם - וכמובן כולם נענו לבקשתה. אני זוכר מלכה, אשר דאגה שאשתתף בכל טיול שנתי או אחר, וארגיש ממש רגיל וכמו כולם! וכמובן לא רק אני. היו עוד ילדים עם צרכים שונים, אשר האשה הנדירה הזו לא קיפחה כלל! יכולתי להמשיך בשבחים ללא סוף, אשר נמשכו עד כיתה ח' כמעט שש וחצי שנים! איני יכול לסיים, ללא סיפור קבלתי לבית הספר התיכון! הורי החליטו יחד עימי, כי אמשיך אל לימודי בפנימיית וויצ"ו בנהלל. התקבלתי לאחר בחינות וראיונות עם המנהלת ושמחתי על כך! אך לאחר כשבועיים קיבלנו מכתב, כי נדרש תשלום בגין שהייתי כחניך בפנימייה ועלינו לדאוג לתשלום, כל שנה מראש!!! כמובן שכאן הסתיימו הסיכויים שלי לפנימייה. לאחר פניות רבות של אבי לחברים, אשר לא הועילו, החלטתי לפנות אל מלכה גולן. ואני כבר לא תלמיד בכיתה שלה! מלכה לקחה אותי אל המנהלת ולאחר מכן אל המועצה האזורית, במאמץ לסייע ולארגן התשלום לקבלתי לפנימייה, אך המאמץ לא צלח.

מלכה לא ויתרה. היא הגיעה אלי לביתי והודיעה לנו, שבחוות הלימוד בעפולה יקבלו אותי. כך, לבסוף פניתי ללימוד בניר העמק של היום! פנימייה, הכוללת את כל ילדי המושבים באזור, אשר גם קלטה ילדים ללא תשלום וילדי עולים חדשים מעליית הנוער!

חשוב לי לציין, כי השקעתה של מורתי מלכה גולן עיצבה ושינתה את כל מהלך חיי! כיום אני מתגורר בכפר יחזקאל. נשוי לאורנה אב לשני בנים ובת וסבא לששה נכדים ונכדות! לכולנו עסק משפחתי שמעסיק כ-80 עובדים בכל רחבי הארץ. מעבר לכך - ומתוך הצורך לתת או אולי להחזיר - אני משמש חבר ועד המנהל של "הבית לילד" בכפר יחזקאל מאז 2002. המקום אשר מאכלס ודואג ל-105 ילדים, מגיל הגן ועד י"ב כולל בגרויות. כולם ללא עורך משפחתי!

בעזרת אורנה רעייתי, אנחנו גם בית ל-7 צעירים, אשר סיימו את שירותם הצבאי - ואורנה דואגת לכל מחסורם. כולם השתלבו בתפקידים שונים בעסק המשפחתי שלנו. בן אחד ומאומץ כבננו לכל דבר וענין. חי עמנו יחד מגיל 10 ועד עתה וזו גאוותנו! מלכה, אשה משכמה ומעלה, נטעה בי את אהבת האדם העזרה לזולת ובעיקר את ההסתפקות במועט! מלכה גולן, יהי זכרה ברוך, של אשה קטנה עם לב ענק! לפרופ' דוד גולן, לבנים ולמשפחה, אנו משתתפים וכואבים מאד את כאבכם!

איציק רותם (רויטבורד) כפר יחזקאל

אתם דוד ומלכה, חלק ממני

דוד היקר,

לבי שבור על מלכה. על שאיננה איתנו עוד, על שעליך ללמוד לחיות בלעדיה, ועל החלל שהשאירה בלב כל מי שנגעה בחייו. כל מה שיכולתי לומר מרגע שקראתי את המייל מזורל'ה כששבנו אתמול מהודו, הוא שזה כל כך לא פייר, שוב ושוב עד כמה שזה לא פייר. אני כותבת מלבי ובלשון יחיד. אבל כבר כמה וכמה עשורים, מה שאני כותבת מלבי - הוא גם מלבן של אייל.

שניכם נמצאים בלבי עוד מילדותי. זה התחיל הרבה קודם, אבל אצלי הזיכרון מתחיל בכך שפייר ושרה 'אימצו' אותי כשלמדתי ללכת כל כך מאוחר. סבתא שושנה היתה מאיצה בי לגרור את הרגל השמאלית הקצת משותקת - ולרוץ, ושרה פייר היתה רודפת אחרי בין שורות הדליות הענקיות שגידלה לפני הבית; ופייר, שהיה דוד חביב מחוץ לשעות העבודה ותמיד היה חמור סבר בדואר, אחרי שקרץ לי שאדע שהוא לא באמת מתכוון להיות כל כך מחמיר - היה מרעיף עלי מעטפות היום הראשון. והיה מובן מאליו שמלכה, שהיתה קצת מאומצת אצל אמא שלי בתור אחות קטנה, תהיה מורתי בכתה א'. כשהייתי מראה לה את הסיפורים שכתבתי בגן, כשכולם היו משחקים בתופסת ואני לא יכולתי לרוץ איתם. אני זוכרת שאמרה לי כמה פעמים שבשנה הבאה היא תהיה מורתי. כי אף אחד אחר לא היה יכול למלא את נעליה בג'וב הזה. היא לימדה אותי לקרוא עוד לפני כתה א', כשהייתי מראה לה את הסיפורים שכתבתי בגן כשכולם היו משחקים בתופסת ואני לא יכולתי לרוץ איתם. אני זוכרת שאמרה לי כמה פעמים שבשנה הבאה תהיה מורתי אבל אז היא לא תוכל לעבור אתי על הסיפורים שלי לפני כל הילדים האחרים, כדי שהם לא ירגישו פחות חשובים - אבל אני ידעתי שכל מה שכתבתי וסיפרתי ואמרתי נפל על אוזן שהקשיבה רק לי בצורה המיוחדת הזו. ואני חושבת שכך הרגישו כל הילדים האחרים בכיתה שלי. וכשהייתי חוזרת עצובה מאד משעורי ההתעמלות, מלכה היתה מרשה לי ללכת לגן, עם רותי שליין כדי שאוכל לשבת שם חצי שעה ולצייר לי, ולשכוח שצחקו עלי כי לא יכולתי לטפס על הסולם הענק בחדר ההתעמלות.

לפני כמה שבועות, אחרי שסיפרתי במועדון הוותיקים על אהבתי לפטריות וכל כך שמחתי והתרגשתי, כששניכם באתם לשמוע את הסיפורים שלי, מלכה חיכה אלי את החיוך המיוחד שהיה לה עבורי, ואמרה לי בקול חם ובצורה הבהירה והמדוקדקת שלה - "נו, שלחנו לחם על המים..." אני כל כך שמחה שהצטרפנו אליכם לטיול לרומא, כי יצא לי אחרי כל השנים בהם התראינו בקצרה ונגענו אחד בשני בין תפקידים ופירסומים וחיבוקים נוסטלגיים. כשכבר יכולתי להגיע אל נהלל ולא לחשוב על אמי המתה ישר, כשפנינו ימינה אחרי בית הספר החקלאי -- לשמוע את מלכה מספרת לי על חייה ועל חייה של אמא שלי, ועל משפחותינו בעבר שקדם לי, ועל הדברים שקרו לי כשהייתי בבית הספר היסודי -- כפי שהם קרו.

אני יודעת שאני בעצם כותבת על עצמי ולא על מלכה. אבל אתה ומלכה חלק ממני. ממי שאני וממי שאני רוצה להיות. אני לא יכולה לחשוב על נהלל, בלי שבאותה מחשבה אחשוב גם עליכם ועל אמא וסבתא ואבא שלי. היתה לי זכות גדולה לשבת ברומא ליד מלכה, ולשמוע אותך מספר על חיך ועל החיים שלפני החיים. כשיכולתי להביט במלכה היא הביטה בי בחזרה, ולא צריך היה לומר מילה.

אני חיה בארצות הברית. אני מרגישה בארצות הברית לגמרי בבית. אבל מה שעושה אותי מי שאני, הם החיים שלפני החיים; ובחיים ההם שלפני החיים לך ולמלכה היה תפקיד מרכזי ביותר: באהבה ובמסירות ובתשומת לב לימדתם אותי מי אני.

אני מתגעגעת לחיבוק ההוא בכל יום מימי חיי. אני מחבקת אותך, דוד, באהבה ובגעגועים - ובתקווה שתמשיך בכתבתך, שמלכה היתה כל כך גאה בה וכל כך שותפה לה.

אינני יודעת מה לומר כדי לנחם אותך. אינני מוצאת מלים בעלות ערך מספיק או משמעות ראוייה.

**באהבה ובגעגועים,
אלינוער (ניר) שביט**

אהבתה, גאוותה ודאגתה של מלכה

הכרתי את מלכה היקרה ז"ל מעל ל-50 שנה, עת דוד יבל"א היה מורי הנערץ בסמינר בנהלל. מלכה הייתה לי ולמשפחתי, אם וסבתא, אחות וחברה יקרה, ביתכם היה ביתי וביתנו ביתכם.

דוד מורי וחברי היקר. פתחתם את ביתכם לי, אותו פקדתי עשרות פעמים ביובל השנים. מלכה לקחה חלק פעיל ורב ערך בשיחות העומק חובקות הדעת שקיימנו. מלכה הביעה את דעותיה הנבונות והמלומדות, הוסיפה את מבטה האנושי הבוחן ואת החוויות שלה ושל דוד לאורך שנות חייהם בארץ ובחו"ל. מלכה ניחנה בשליטתה המוחלטת בשפה העברית על רבדיה, הקפידה על כללי התחביר וההיגוי ועיגנה את אוזנינו בלשונה המרהיבה והקולחת. ביקורי בערבים או בצהרי היום לוו תמיד בארוחה במטבחה הצנוע.

מלכה בדרכה שאפה לשלמות בכל עשייתה. היא היטיבה לבשל ולאפות ומטעמיה היו תאווה לחיך. היא הייתה אשת ספר ותרבות. מלכה הפגינה בקיאות והבנה בספרות העברית הקלאסית כמו גם בזו בת ימינו. היא אהבה והבינה את רזי המוסיקה הקלאסית, כמו גם את הזמר העברי הישן והמשובח. מלכה הייתה מחנכת ומורה לחיים, למדנית ושואפת דעת בנשמתה. היא העמידה דורות של תלמידים ושיעוריה והשיחות עימה היו לעונג לי כמו לשומעיה ותלמידיה הרבים. בשבע השנים האחרונות צרפנו את מלכה ודוד לקבוצת הקצינים הבכירים יוצאי חיל התותחנים לסיוורים בארץ ובחו"ל. מיסד הקבוצה היה חברנו שוקה דורפמן ז"ל מנהל רשות העתיקות בישראל. סיימנו פעמים רבות באתרי העתיקות שנחפרו זה עתה, ונפגשנו עם ארכיאולוגים בירושלים, בעכו, ביפו ובאתרים אחרים. מלכה ודוד נהנו מכל סיור. דוד היטיב להעשיר אותנו בידיעותיו חובקות עולם והוסיף כהיסטוריון את תובנותיו הרבות. כולנו התפעלנו מהזוג הנפלא הזה וחברים שאלו תמיד האם הם מצטרפים לסיור הקרוב.

כך יצא לנו לסייר עם דוד ומלכה ברומניה וברומא, בה דוד היה המדריך. סיורים בלתי נשכחים באיכותם שהותירו בכולנו רושם בל יימחה.

המשפחה הייתה בבת עינה של מלכה. היא דיברה בשבח ובגאווה על בניה ונכדיה, הייתה מספרת בהתרגשות רבה על הישגיהם בלימודים ובשרות הצבאי. אהבתה וגאוותה כמו גם דאגתה לדוד ולמשפחה היו מרכז חייה.

בשמיני העצרת האחרון (סוכות תשע"ז) מלכה ודוד ביקרנו באירוע המשפחתי שאנו נוהגים לקיים בביתנו פעמיים בשנה. בואם של מלכה ודוד היה תמיד שמחה גדולה לכולנו. זכינו לכבוד גדול בביקורם שנים רבות באירוע רב משתתפים זה, בו כינסנו ארבעה דורות של משפחה מכל רחבי הארץ. בביקור זה מלכה הביאה לנו תשורה, חבילת בצלי אמריליס מגינתה היפה והמטופחת. שתלנו את הבצלים

בתחילת החורף והנה, בשבוע פטירתה מן העולם הם הנצו עלים ובקרוב מאוד יפרחו. זוהי מזכרת נפלאה ומרגשת לנו ממלכה היקרה והאהובה.

דוד יקירנו זכית לאשת חיל לשמה. ספר משלי (פרק לא') מיטיב לתאר את האשה המושלמת בתפיסה המקראית.

מלכה הייתה לדעת כולנו בת דמותה העכשווית: אכן "רחוק מפנינים מכרה, בטח בה לב בעלה... גמלתו טוב ולא רע כל ימי חייה... פיה פתחה בחכמה ותורת חסד על לשונה... קמו בניה ויאשרוה בעלה ויהללה. רבות בנות עשו חיל ואת עלית על כולנה...

תנו-לה מפרי ידיה ויהללוה בשערים מעשיה." כל מילה כאילו נכתבה לכבודה.

מלכה הייתה אשת חסד לשמה, צנועה וענווה באופייה. רבת פעלים בעשייתה, מחנכת דורות רבים של תלמידים, אבות, בנים ונכדים.

היא תחסר לך דוד, שהרי כבר נאמר במדרש על פרשת חיי שרה: "אין אשה מתה אלא לבעלה". היא תחסר למשפחה, לבניה, לנכדיה.

היא כבר חסרה לנו. בעיינים דומעות נאמר: יהא זכרה ברוך.

30 לפטירתה, כ"ז באדר תשע"ז.

מוטי וענת לניאדו

קראנו לה "המלכה האם"

מלכה שלימדה אותנו את הקריאה, את הכתיבה ואת ההנאה מהם; שפתחה את אשנב הסקרנות והידע לכל הילדים בנהלל בדורנו. שהעבירה אלינו את אהבת השפה העברית והלשון הנקייה...

וכשבגרנו, הִירָאָה (מהמורה בעלת הארשת הרצינית והעברית המוקפדת) הייתה ליראת כבוד, ומשם התפתחה לכל כך הרבה הערכה - ואפילו, אם יורשה לי, לאהבה...

קטונתי מלהיחשב "חברה של מלכה".

בחוג הלומדים עם דוד, מלכה הייתה היוזמת, המפיקה, המארחת - אבל ישבה בינינו כאחת התלמידות.

היא, שכבר שמעה אינספור שיעורים והרצאות, קראה אלפי עמודים של טיטות והגהות - ישבה אתנו כשווה בין שווים... אבל כולנו ידענו עד כמה הידע שלה רב ומגוון. זכינו לצאת עם המורים המיוחדים שלנו לספורים ביוון וברומא - המלכה והמלך הבלתי מנוצחים (שלא לומר אינויקטוס) - הרעיפו עלינו מהידע והניסיון שלהם, וגם צעדו והתישו - אותנו - הצעירים מהם. בתמורה, לא אפשרנו להם לפרוש למנוחת הלילה עד השעות המאוחרות - כי כל רגע במחיצתם היה יקר מפז.

מלכה הוסיפה למפגשי ההיסטוריה שלנו פכים של סיפורים, מפגשים ואנקדוטות שהעשירו את החוויה שלנו. הבית של מלכה ודוד (תמיד בזוג ותמיד "מלכה ודוד") חם ופתוח לכולם ובכל עת... חיכינו למפגשים של תכנון השנה או בניית התכנית לטיול - תירוצ מושלם להסתופף בצד הענקים, לקיים שיחה מרוממת נפש ולטעום מהעוגות הנפלאות של מלכה. מלכה ידעה מי אוהב איזו עוגה, זכרה פרטים על כל אחד מאתנו. אליה פנינו לאמת מה שהזכרנו שלנו לא הצליח להכיל...

ואירועי סוף השנה - ההפקה המוקפדת של מלכה. עונג שאף אחד לא מוכן להחמיץ...

המושג "דונה אידיאלה" בוודאי הומצא על "בסיס מלכה" - רעיה, אם וסבתא נפלאה, עקרת בית וגננית למופת, שוחרת ידע בכל תחום וסקרנית, בעלת עין בוחנת ליופי ואסתטיקה... ועוד לא דברנו על איכויותיה כאשת חינוך ומורה (שזה לא בהכרח אותו דבר) - על זכרונה המופלא, המציב כל תלמיד במחזור הנכון גם אחרי עשרות שנים...

והשפה... השפה...

התלוננתי בפניה שאני כל כך מודעת לשפה כשאני משוחחת אתה - מה יהיה אם אומר לטלפן במקום לטלפן?

(היא היחידה בעולם, לדעתי, שמקפידה על הדגש לאחר השוא גם במילה ש"עוברת" מהלועזית). מלכה כמוהו מעולם לא תיקנה או הלבנה פניו של השוגה - לא ברבים ולא ביחידות - כי כיבדה כל אדם - וגם זה אחד ממאפייני בית גולן...

מלכה שלא נזקקה מעולם לעזרה, שלא ידעה לבקשה, נקלעה בבת אחת לסערה.

מלכה החדה, השנונה, השולטת בכל מצב נאבקה עד שתש כוחה.

ליוונו את ימי מחלתה - בהתחלה בתקווה ואחר כך בעיקר באהבה, אבל נאלצנו לקבל את הבלתי נמנע...

מלכה באה לעולם בפסח - בשיא תקופת הפריחה האביבית - ועזבה אותנו בתוך התפאורה הנפלאה הזו... מעטרת, כדרכה - ברגישות וביופי - גם את החורבן והאבל.

מעטים המורים שזוכים לאהבת תלמידיהם ולקשר הדוק כל כך הרבה שנים, כמלכה וכדוד...

מעטים המורים המוקפים תמיד בתלמידיהם, שרואים בהם מורים לחיים...

זכינו להיות בין התלמידים המעטים שזכו למורים ייחודיים, שבאמת חשוב להם להעביר ידע לדורות הבאים - בצניעות, ברוחב לב ובנעימות. המטען שהעברתם לנו ישאר בנו לעד...

תודה מלכה -

על שהיית מורתי/מורתנו;

על שידעת לרקום יחסים מסוג חדש כשבגרנו;

על שהצבת בפנינו מודל נשגב של מורה, של זוגיות, של משפחה;

על שאפשרת לנו לפתוח בפניך את ליבנו;

על שפתחת לפנינו את ביתך ואת ליבך;

על שהיית...

זהר בצר

לימדת אותנו דרך ארץ ואהבת הארץ

אנחנו נפרדים ממלכה. ממלכה המורה, המחנכת. ובשבילי שכנה וחברה קרובה, עוד להורי, לפני שנולדתי. האור במטבח של מלכה היה האחרון, שדלק בחייהם בנהלל. אנחנו נפרדים מחיים מלאים ושלמים ומדויקים, שזכתה בהם. תמיד ביחד עם דוד. מורי הדור השלישי שלנו. עם הילדים והנכדים ונוגה הנניח החדשה. ארבעה דורות בנהלל, על אף כל הקשיים שבדרך.

וזה אולי הנחמה היחידה היום. מלכה הולכת מאיתנו בשיבה טובה. לפני חמש שנים זכינו, ילדי הכיתה, לחוג לה גבורות. בחודש מאי האחרון זכינו, שוב בני השישים פלוס, לחוג לה את יום ההולדת שמונים וחמש אצל איריס בכפר ברך. מלכה לא ויתרה אף פעם, לא לעצמה וגם לא לנו. הרף שהציבה לנו היה גבוה. "היא לא הרשתה לנו לחפף. היינו חייבים תמיד להיות בסדר". היא לא חשבה שזה מוגזם. הרי כך נהגה בעצמה וגם בנו. נאה דורשת, נאה מקיימת. החינוך והתרבות בנהלל, בימי בית הספר שלנו, היו בבת עינה. הכול היה אכפת לה. תמיד, יחד עם דוד, וסביב לשעון. יש זמן לכול ויש להקפיד שהכול יעשה כמו שצריך. בלימוד, בעשייה, בגינה ובבית המטופחים, במסירות למשפחה, באירוח הנדיב; בעולם חובק דעת ודעתנות. בנהלל, בארץ ובעולם כולו. דוד מולך בהיסטוריה, בלי לשכתב אותה; עם הזיכרון שידע המון ומלכה מנהלת אותה, לפרטי פרטים. לפני כשנתיים באנו, חברי לבית המדרש "אלול" בירושלים לסיום לימוד בנהלל. מלכה ודוד אירחו אותנו. נדחסנו עשרות חברים, בסלון ביתם המיוחד, כדי להקשיב להם ולשמע אותם. כל תמונות המשפחה, כל האריגים, כל הציורים, כל מזכרות ההיסטוריה. החברים לא חדלו מלהתרגש. "אשריך שאלה מוריך", אמרו וכתבו בסיכום.

הנה מלכה בכתה ב' או ד', בשחור-לבן בתמונה הקטנה, מעניקה פרח לנשיא הראשון חיים וייצמן בביקורו בנהלל, לפני כמעט שמונים שנה. והנה היא עם כתר מצחיק על הראש, חוגגת יום הולדת עם תלמידים-חברים. והנה בטיול בלתי נשכח, שדוד מוביל ביוון.

"מלכת הכתה", כינינו אותה בחג הגבורות שלה.

מלכה נולדה כאן בנהלל, בדיוק בפסח לפני כמעט שמונים ושש שנים. צחקנו ואמרנו אז שאם אגיד בפסח מלכה עלולה לקפוץ או יותר נכון לקפוץ עלי עם איזה בכל"מ קטן, או איזה בומ"ף גדול - אז אני נזהר בַּלְשׁוֹן. מלכה לא ויתרה גם לעברית. היא לקחה אותה בשיא הרצינות, בלי שום הנחה.

היא לימדה אותנו קרוא וכתוב בכתה א'. את העברית והחשבון שלנו התחלנו איתה ואת התנ"ך מבראשית ובניקוד מלא ומדויק. לדמיין בפעם הראשונה ובפחד גדול, מה זה "והארץ היתה תוהו ובוהו וחושך על פני תהום" - ומיד לאחר מכן את האופטימיות, את התקווה: "ויאמר אלוהים יהי אור - ויהי אור". מיד עם ההתחלה,

בתוך שלושת הפסוקים הראשונים. ואחר כך לחזור אליהם, בחיים הנמשכים. מלכה לימדה אותנו דרך אֶרֶץ, עוד הרבה שנים לפני שזה היה כביש 6. ובעיקר את אהבת הארץ, שאנחנו נזכרים בה דרך השירים שהיא לימדה. גודל הארץ לא היה אז עניין לוויכוח וגם לא היה ספק באהבתה.

חָלְקָנוּ יחד מחשבות ורגשות טובים, ולפעמים פחות טובים. והכול במעגל חיים רחב ונמשך גם מעבר לעיגול המצומצם. אנחנו קיבלנו ממלכה זרעים של תוכן - ומשמעות לחיים עם דרישה עצמית - ועם שתילים של ניגונים. עם תנ"ך, כאמור, מבראשית ועם ביאליק משירים ופזמונות לילדים ולמבוגרים.

למדנו על כל החגים והמועדים, וקיבלנו תוקף ומשמעות לכל רֶצֶף ימי החול של השנה.

אצלנו בכתה, הכתובת על נייר הבריסטול שעל הקיר, הייתה: "ואהבת לרעך כמוך" של ר' עקיבא - וגם "אם תרצו אין זו אגדה" עם הזקן של הרצל, קופסת המטבעות הכחולה-לבנה והבולים של הקרן הקיימת לישראל.

מלכה האמינה באלה ואנחנו האמנו לה, שזה נכון; שזה מה שצריך להיות גם בחיים. וגם אם בהמשך הם לא תמיד כאלה.

אנחנו ילידי מחזור 1955 והנערים שהתגייסו בחורף 1973. ילדי הכתה של מלכה, שהתחלנו לפני 55 שנים בלימוד ונסיון החיים, כדי להעריך ולדעת היום את מה שקיבלנו, את היסוד הטוב שנתת לנו.

חווינו את זיכרון נופלי המלחמות והתגייסנו רגע אחרי טראומת מלחמת יום הכיפורים והמלחמות הנמשכות. יש לנו סיבה טובה להסתכל על החינוך של מלכה בסיפוק לאחור. לראות מה עשינו בו כבני אדם; במה הועיל לנו בהמשך הדרך.

וכמו שלימדת אותנו, אנחנו שרים כששמח לנו וגם כשעצוב לנו, כמו היום. אני נפרד ממך בשיר שהקדשתי לך ולדוד. היום, בזיכרוןך לטובה ובניחומים לדוד, לאמוץ וליועד ולכל המשפחה.

בִּיתִי אֶל מוֹל גּוֹלָן

למורי-שכני בנהלל מלכה ודוד גולן

בִּיתִי אֶל מוֹל גּוֹלָן, בִּיתְכֶם לִי הָרָבּוֹ:

לְדַעַת הַתְּקוּוֹת כָּלָן לְאֵן נְבֹא - וְלֹא נְבֹא.

בִּיתְכֶם הוּא לִי מְקַדָּשׁ מַעֲט, לְרֵאוֹת, לְחֹשֶׁב וּלְהִבִּין;

דְּבָרִים שֶׁשִּׁחַתָּם לִי בְּלֹאט עַל פְּצָעִים שֶׁל אוֹהֲבִים.

בִּיתִי אֶל מוֹל גּוֹלָן בִּיתְכֶם לִי הָרָבּוֹ;

לְצִאת מִמָּוֶן לְעוֹלָם מִן הַקִּנְקֵן וּמֵה שְׂבוֹ.

בִּיתִי אֶל מוֹל גּוֹלָן בִּיתְכֶם לִי הָרָבּוֹ;

רָאָה הַכֶּפֶר וְנֶאֱלַם וְרָגַע לִי כְּאִבּוֹ.

בִּיתִי אֶל מוֹל גּוֹלָן בִּיתְכֶם לִי הָרָבּוֹ;

בָּנִים יִרְחִיבוּ אֶת גְּבוּלָם הַחֵי יָשׁוּב אֶל תּוֹךְ לְבֹו.

(מתוך "מנהלל ועד בכלל - רטרוספקטיבה")

אוריאל בן עמי

מלכה, את חסרה לי

את חסרה לי בבקרים; טרם יציאה מן המיטה כבר שמעתי את נקישות המעדר.
אחר כך ראיתי אותך במכנסיים מקופלים וכפפות שוקדת בגינה.
רואה אותך הודפת מריצה עמוסה ותוהה: 'איך היא עושה את זה?'
שיחות חולין משני עברי הגדר וזיכרונות עבר משפחתיים.
שלום, שלום ושבת שלום בדרך לבית הכנסת כשאת בתפקיד המלווה.
את טבעת את האימרה: 'כשנוסעים לחו"ל יש להודיע לקומפאונד'.
שכנות טובה ונעימה.
את חסרה לי, כי קלסתר פנייך כל כך הזכיר לי את אבא שלי.
נוחי בשלום אישה יקרה.

דליה חן

מלכה שלי,

לראשונה הכרתי את מלכה באמצע שנות ה-80 ומיד נוצר בין שתינו קליק. הקשר התחדש בינינו שוב באוקטובר 2000, עת התקשרתי, כביכול, לשאול לשלומה של מלכה ולשלום דוד.

מלכה אישה חכמה; לאחר שעשתה לי "תחקיר" על מצבי האיש, הבינה מיד שעל ידי חידוש הקשר התכוונתי לשאול על איתי "האח הקטן". מלכה "כפתה" עלי את מספר הטלפון שלו; אני התקשרתי אליו וכל השאר הוא היסטוריה.

16 השנים עברו על שתינו בקשר חברי מלווה בהבנה, בחיבה הדדית והעיקר: מלכה קיבלה אותי למשפחה בזרועות פתוחות.

עם השנים גיליתי אצל מלכה תכונות איכותיות מיוחדות, יכולת תיפקוד אדירה, חשיבה צלולה, זיכרון מדהים, חריצות רבה ויכולת ביטוי מעולה, התייחסות ראויה לאדם ולטבע, ואיכפתיות כנה לכל בני המשפחה. משך 65 שנים מלכה טיפחה זוגיות נפלאה עם דוד, זוגיות שהיא סמל ודוגמא לאהבה גדולה. לפתע, סתם כך ביום בהיר אחד, ללא כל סימנים מוקדמים, גופה של מלכה קרס ואיננה עמנו עוד.

מלכה כבר חסרה לי מאד; אני מתגעגעת לקבלת הפנים הנעימה שתמיד זכינו לה בבואנו אליהם, מתגעגעת לארוחות המשותפות אתך, עם דוד ועם המשפחה כולה ולחגיגות על הדשא אותן לקחת כל כך ברצינות.

אהבתי את שיחות הטלפון בינינו לקראת שבת ואת הטיולים המשותפים שלנו. לא טיילנו הרבה יחדיו. אך בכל פעם שעשינו זאת, זו הייתה חוויה מענגת עבורי. עצוב לי על לכתך מאתנו. וטוב לי שיש לי את איתי, "אחיק הקטן" וזה הרבה בזכותך. תודה גדולה לך על שהייתה לי הזכות להכירך.

יהי זכרך ברוך
נילי

אחותי הגדולה,

רבים יספרו על היותך מורה ומחנכת למופת, על הערכים שהענקת לתלמידייך, אהבת המולדת, האדם, הטבע והסובב, חשיבות המשפחה הקרובה והמורחבת והדאגה לשמירתה, כל אותם ערכים שלאורם התחנכת וחינכת את תלמידייך. אבל אני זוכר אותך כאחות הגדולה והיחידה שהייתה לי, הדמות ששימשה מודל וסמל לחיקוי. עדיין זוכר את היום הראשון בגן כשהבאת אותי, חיכית לראות שאני מוצא את מקומי ולאחר מכן נעלמת מהגן. הפרגון בתקופת השרות הצבאי והגאווה באח שהלך להתיישבות בפתחת רפיח. אבל יותר מכל אהבתי והערכתי את היותך אוזן קשבת ודמות אימהית, בפניה יכולתי לתנות את צרותי ולפתוח את ליבי. יכולתך לשמוע בסבלנות את אשר מעיק עלי, לנחם בשעת הצורך, לעודד ולתת עצות מועילות. מפגשים של ימי אמצע השבוע ובעיקר ימי שיש לפני ארוחת ערב שבת משותפת שהייתה תמיד חוויה מהנה. יושבים בסלון עם או בלי כוס וויסקי ודנים בעניינים שברומו של עולם וכמובן בעניינינו האישיים הפעוטים, עד שדוד חוזר מבית הכנסת עם ברכת שבת שלום ואז נפנים לשולחן.

כל זה היה עד לא מזמן וכבר נוצר חלל, כבר יש געגוע, כבר חסרונך מורגש כל כך. נוחי על משכבך בשלום. פועלך הושלם במלואו. אזכור אותך תמיד אחותי הגדולה.

איתי

סבתא,

מעולם לא שמענו קול שמח יותר מקולך כשהתקשרנו לומר שבת שלום, לשתף במשהו או כשנכנסנו הביתה!

תמיד היית עסוקה, הרי צריך להשקיע הרבה זמן בטיפוח הגינה הבית והבישולים!

תחושת החום ומשפחתיות שיצרת עטפה את כל באי הבית.

ידעת את שמות כל המפקדים והחברים שלנו ותמיד התעניינת ויעצת בנוגע לכל עניין. סבא מן הצד הפילוסופי ואת מהצד הפרקטי.

סבא וסבתא הם שילוב מנצח-אתם באים יחד.

כולנו למדנו על זוגיות, תמיכה ואהבה מכם.

היית מורה ומחנכת בכל אברייך.

תמיד אמרת שמורה צריכה להתאים את עצמה לתלמידים ושהם לא נבראו בשבילה, אלא היא בשבילם.

מבחינתך כל אירוע היה סיבה לטיול בארץ ובעמק שכל כך אהבת, והיו אין סוף סיפורים על טיולי כיתות, נסיעה ברכבת העמק עם אביך, רב סבא דוד עוד לפני קום המדינה וחוויות מטיולים קודמים.

בכל מאורע משמח היית לוקחת על עצמך את התכנון, הארגון והאירוח... בכל פעם שקיבלנו תעודת הצטיינות, חגגנו יום הולדת, בני מצווה, גיוס וקבלת דרגה - לכל צירוף בכל מקום התייצבתם! מהדרום ועד הצפון, לא היה לנו ספק שתגיעו לכל דבר אליו נזמין אתכם, גאים ומאושרים. בשנה האחרונה היית עוד יותר גאה כשגנה הצטרפה למשפחה וקראת לה "קרן הפוך" כשם קרן הפוך, הבת הכי יפה של איוב.

כמובן שאין שם חיבה הולם יותר שיתאים לנדה.

מסבתא למדנו לדבר לשון צחה, שם המספר, אותיות אית"ן, בומ"ף והרשימה ארוכה. הייתה אצל סבתא יראת כבוד לשפה העברית, בבית מדברים עברית תקינה ורהוטה ובמילים שחוץ מאצלכם בבית, ניתן למצוא רק בתשחצים.

סבתא, קשה לדבר עלייך בלשון עבר, כי מי שהכיר אותך ידע שבכלל לא היית צריכה ללכת... היו עוד יותר מדי דברים לעשות ולחוות. היית חלק כל כך מרכזי ומשמעותי בחיי כולנו. עמוד התווך של המשפחה.

מודים לך שהיית "את" עד הרגע האחרון ובטוחים שאת מביטה בנו ממעלה תל שמרון, שעכשיו את ללא ספק חלק בלתי נפרד מהסיפור שלו.

את תהי בליבנו לעד ונתגעגע תמיד!

הנכדים

יונתן, סטפאני, מיה ועמרי

הלכת בטרם עת

לרגע לא נחת אף פעם, בשקט בצנעה הייתה דרכך כל חיך. החלטית מעשית ובטוחה בדרכך, השגת את מטרותיך. לבד מניהול משק בית למופת, פעלת אמא בתחומים רבים ומגוונים, שלא על מנת לקבל פרס, אלא מתוך דאגה למשפחה ולזולת, כי היה לך אכפת.

החל בהיותך מורה לכל התלמידים, מורה שיידה בכל ולא רק בכתה, אלא מורה לחיים גם לאלו שלא הסתדרו עם "המסגרת", ורבים זוכרים לך טובה. קלטת עלייה, רבים מבני משפחתך עלו בגל העלייה בשנות התשעים היישר, משדה התעופה לדודה בנהלל. שידעו על קיומך מחלופת המכתבים עמם. לא חסכת מהם דבר ונתת כל שאפשרה ידך לתת. מכריך ידעו כי לך אוזן קשבת ועצה לבעיותיהם וענייניהם ועם השנים רבו מבקשי עצתך ועזרתך, בין אם פנים אל פנים, או בשיחות טלפון ארוכות. הנעת ודחפת למהלכים מאחורי הקלעים, אף פעם לא בקדמת הבמה בנושאים ומקרים שנגעו לליבך ויש שאפילו לא יודעים כי חבים לך תודה גדולה.

מטבחך היה לשם דבר, בשלנית בליגה משלך, החל בצלי העוף ותפוחי האדמה, הדג בנוסח טברייני, המרק דובים, הקוגל והצ'ולנט, הצימס והרשימה ארוכה אין לה סוף. החוש האסטטי הייחודי שלך הביא אותך לתפור את בגדיך בעצמך, כמו גם לבחור הבגדים לאבא.

בחצר הפלאת בכישרונך, שפע של עצי פרי ועצי נוי, שיחים ופרחים לכל עונה קישטו את סביבת הבית. עוברי אורח עצרו ונפעמו, מין גן בוטני סמי פראי, אך מסודר אקראית ויפיה.

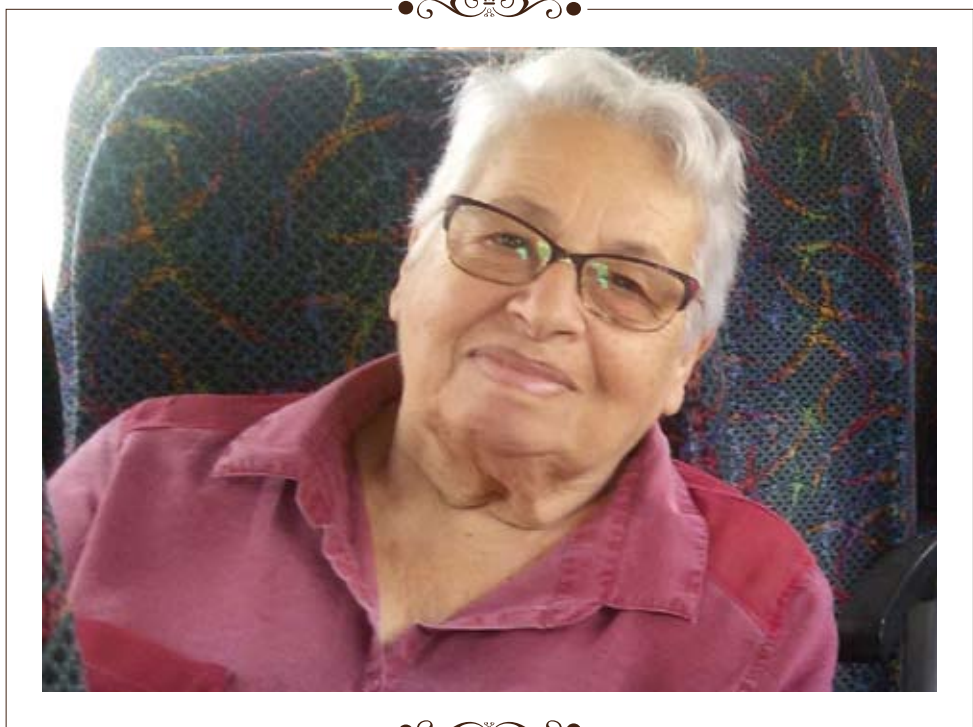
בשעות הפנאי גם עסקת ברקמה ומעשי רקמתך מפארים את כותלי הבית ומעוררים יראה ופליאה בין באי הבית.

רבים ומגוונים היו פועלייך והזכרתי רק מקצת עשייתך. קצרה היריעה מלהכיל הכל ותוכניות היו לך לעוד שנים רבות, הלכת בטרם עת.

תחסרי לנו אמא.

יהי זכרך ברוך.

**גאה להתהדר בך,
בנך יועד**

לאמא,

כשמאבדים אדם קרוב נדמה שהזמן עומד מלכת. משהו בתוכנו נשבר. כבר חודש שמנסה אני לכתוב מכתב פרדה ללא הצלחה, וגם עכשיו היד רועדת. אמא, סבתא - חיך לא תמיד היו קלים. אבל תמיד ידענו שאת שם בשבילנו. תודה שהיית שם כשבחרנו את דרכנו, וגם כשהתעוררו קשיים בדרך. תמיד בשקט בענייניות וביטחון עזרת לנו להתגבר. הערכנו את יכולתך לנווט בין קריירה מצליחה של מורה, מחנכת ומנהלת, ולצד כל אלה לבנות לנו בית תומך ואוהב. הערצנו את עמידתך לצד אבא בכל אשר הלך, ככתוב "עזר כנגדו" במלוא המובן והמשמעות. היית אמא מיוחדת, לכולם הסברת... את כולם לימדת... והכול בשקט, בסבלנות ובליזוי מילה טובה. ומעל לכול תודה שהייתה לי הזכות להיות בנך. היי שלום אמא. זכרך יישמר בליבנו לעד. יהי זכרך ברוך.

אמוץ

סדר התמונות בחוברת מזכרת מלכה

- עמוד 2** מלכה 1933, עם נגה 2016
עמוד 5 מלכה ודוד 1951, 1970, 1950
עמוד 6 עם הנוער בנהלל
עמוד 7 עם הנוער בנהלל
עמוד 9 עם דוד ואיציק רותם, במסיבת ה-85 למלכה בכפר ברוך
עמוד 10 חג הביכורים על רקע בית העם
עמוד 11 חג פורים
עמוד 13 מלכה
עמוד 14 מלכה ומרים אמיתי/פלבץ
עמוד 15 מלכה וחברותיה לגן הילדים בנהלל
עמוד 18 מלכה והוריה ואיתמר
עמוד 19 בתקופת בית הספר היסודי
עמוד 22 משפחת גולן 1962
עמוד 23 באריזת פרחים
עמוד 24 מלכה ודוד 1954, 2006
עמוד 26 השקת הספר "היהדות מאין ולאן" 2011 מלכה, אוריאל בן עמי, ד"ר צבי צמרת, אייל בצר, דוד, שולי נתן, זהר בצר
עמוד 28 מחנכת כיתה ח' בנהלל 1969, מסיבת יום הולדת 85 בכפר ברוך, 2015
עמוד 29 מלכה ויונתן, מלכה ועמרי, נכדים
עמוד 31 מלכה ודוד 1987
עמוד 32 נגה אסתי ויונתן 2016
עמוד 33 מלכה ומיה, מלכה וסטפני
עמוד 34 עם איתי ונילי באגמון החולה
עמוד 35 מלכה ואיתמר/איתי 1945
עמוד 36 תמונה כלל משפחתית עם הנינה החדשה נגה 2016
עמוד 37 טכס נטיעות בגבעת הכיבוש 1964
עמוד 39 הנכדים
עמוד 40 מלכה משמשת כשמש בכיתה של יוסף דונר
עמוד 41 מלכה בטויל עם ילדי כיתה ז' לגליל 1968
עמוד 43 מלכה בדרך לחנוכת רכבת העמק 2016
עמוד 44 מלכה אמוץ ויועד
עמוד 45 תמונה משפחתית 2015
עמוד 46 בחתונת אסתי ויונתן
עמוד 47 מיה ג'ין עמרי ויועד
עמוד 48 מלכה "תמול-שלשום", ירושלים 2015

מלכה גולן

2.4.1931-22.2.2017

